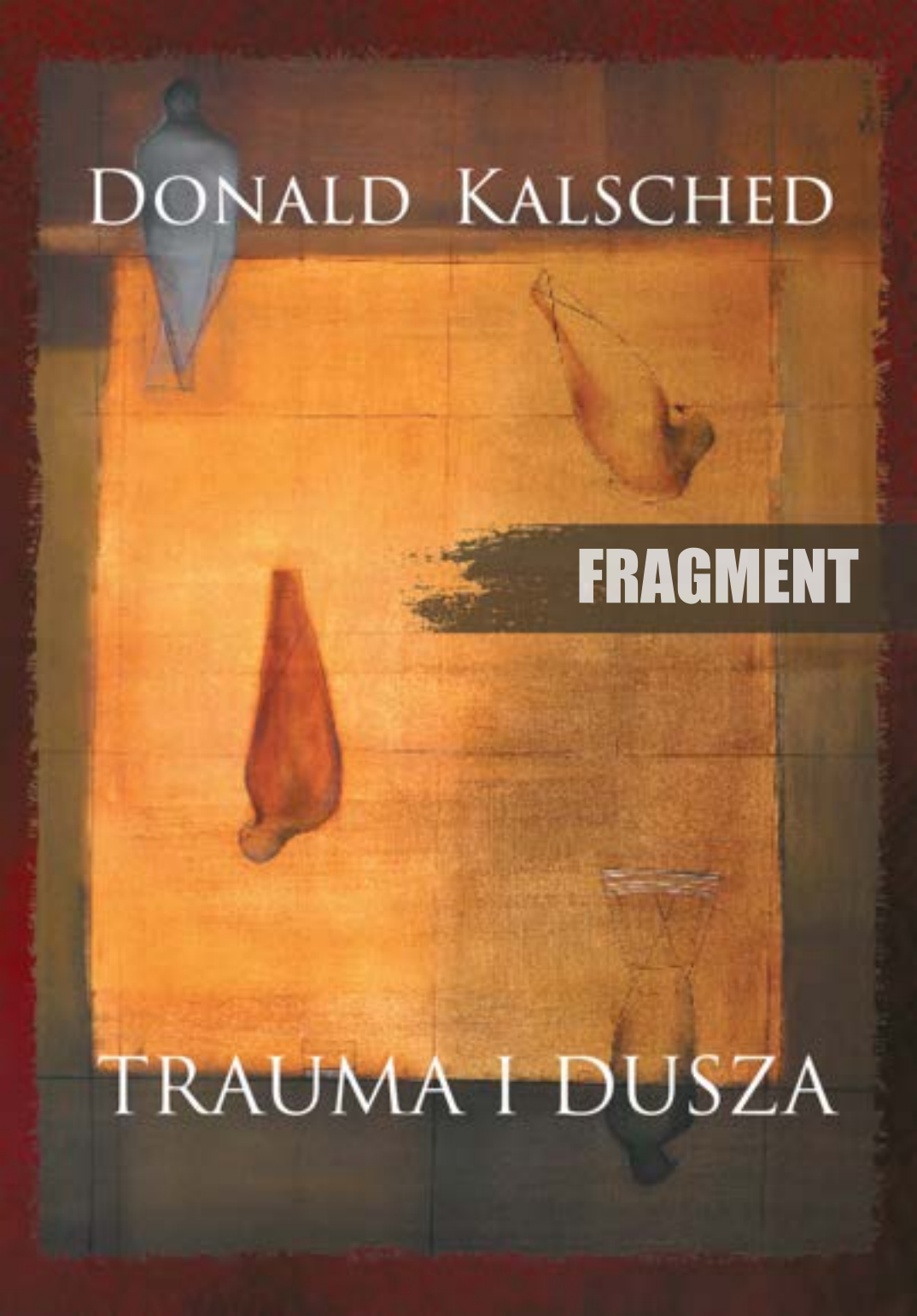

An abstract painting with a textured, layered appearance. The background is a warm, golden-yellow color. In the upper left, there is a blue, elongated, teardrop-shaped form. In the upper right, there is a brown, elongated, teardrop-shaped form. In the lower left, there is a red, elongated, teardrop-shaped form. In the lower right, there is a dark, elongated, teardrop-shaped form. The painting is divided into four quadrants by a vertical and a horizontal line. The overall mood is somber and contemplative.

DONALD KALSCHED

FRAGMENT

TRAUMA I DUSZA

DONALD KALSCHED

TRAUMA I DUSZA

PSYCHOLOGICZNO-DUCHOWE
PODEJŚCIE DO LUDZKIEGO ROZWOJU
I JEGO ZAKŁÓCENIA

PRZEKŁAD MAŁGORZATA KALINOWSKA

Spis treści

Podziękowania	10
Wprowadzenie	14
O książce	17
Dwa światy	24
Trauma i system samoochrony	32
O duszy	38
Rozwój duszy	42
Traumatyczne zakłócenie	48
Podsumowujące myśli	50
Trauma i ratujące życie spotkania z numinosum	54
Odkrycie duchowej rzeczywistości w psychologii głębi	59
Spotkania z tajemnicą	64
Odwiedziny w momentach śmierci	70
Dziewica Maria jako anioł stróż	87
Maria i dziecko na wysokości ośmiu tysięcy metrów	87
Mistyczne doświadczenie w analizie jungowskiej	92
Niezwykłe „obecności”	99
Utrata i odzyskanie duszy-dziecka	104
Dziecko pomiędzy światami:	
przestrzeń przejściowa D.W. Winnicotta	109
Dziecko w klatce	113
Przykład drugi: makler giełdowy i pogrzebane dziecko	116
Przykład trzeci: Dellie i kucyk	130
Utracone i odzyskane dziecko w światowej mitologii	143
Dzieciątko Jezus i Król Herod	145
Dzieciątko Zeus i Kronos pożerający dzieci	147
Perseusz i rozgniewany Król Akrijos	150

Dysocjacja i mroczna strona systemu obronnego	156
Wprowadzenie	157
Dis i agresja	164
Przeżyłki Disa w sytuacji klinicznej	166
Dis w psychoanalizie, teorii jungowskiej i innych podejściach	168
Zstąpienie	171
Porzućcie każdą nadzieję wy, którzy wchodzicie	174
Dis i demon depresji	176
Przykład kliniczny: Helen	180
Dalsza część zstąpienia: Limbo	186
Przykład przełomu i jego duchowych konsekwencji	194
Utknięcie w Limbo: złośliwa niewinność	197
Diane: złośliwa niewinność	199
Dis i ucieleśnienie	205
Dalsze zstąpienie w zaświaty	210
Dygresja: anioły u bram grodu Disa	212
Dalsza część zstąpienia: spotkanie z Disem	213
Bliskie spotkania z Disem w przeniesieniu	215
Podsumowanie: dwa rodzaje cierpienia	219
Trauma, transformacja i transcendencja	224
Wprowadzenie	225
Pierwsze spotkanie	230
Początkowe sesje i odzyskanie utraconych dzieci	236
Praca z bólem	241
Odzyskanie utraconego chłopca-dziecka	242
Wewnętrzni i zewnętrzni chłopcy	245
Odzyskanie utraconej kobiecości	247
Środkowa faza analizy: nowa relacja do agresywnych energii	250
Gniew w przeniesieniu	253
Cukiernik i witrażysta	255
Kościoły jako sanktuaria umożliwiające integrację	
miłości i nienawiści	258
Objawienie, łaś Buddy i Sympatia	260
Regresja i przywrócenie starych obron	265
Powrót Sympatii	266

Dobrowolne poświęcenie i gra w ścinanie głowy	268
Otwarcie na ból równa się otwarciu na Boga	270
Podsumowanie	274
Całkowitość i obrony	276
Wprowadzenie	277
Widzę cię w twojej pełni	280
Całkowitość i duchowe dziedzictwo	282
Całkowitość, krzywe zwierciadła i osobista narracja	284
O tym, jak sen pomógł Jungowi odzyskać doświadczenie całkowitości	287
Późniejsze odniesienia do całkowitości u Junga	293
Wkład neuronauki w rozumienie całkowitości	296
Historia Cynthii	310
Podsumowanie	319
Psychoanalityczne ujęcia wewnętrznego świata	322
Ronald Fairbairn i wewnętrzne prześladowanie	325
John Steiner i psychiczny azyl	329
Christopher Bollas: wewnętrzny świat jako widmowa kraina	334
Arnold Modell i prywatne self	336
Neville Symington: prawdziwy i fałszywy Bóg	340
James Grotstein: niewysłowny podmiot nieświadomości	351
Niewinność, jej utrata i odzyskanie	366
Niewinność w oczach psychoanalizy	367
Niewinność w literaturze zachodniej	369
<i>Mały Książę</i> Saint-Exupéry'ego	373
Historia Barbary	379
<i>Mały Książę</i> między światami	384
Niewinność i doświadczenie	386
Oswajanie: łany zboża	387
Niewidoczne dla oczu, widoczne dla serca	393
<i>Mały Książę</i> spotyka pilota	396
Kontynuacja historii Barbary	397
Pilot zaczyna rozumieć	402
Czego uczy nas ta opowieść?	405
Barbara: sen na późnym etapie terapii	406
Podsumowanie	407

Podzielona jaźń Carla Gustava Junga	414
Wprowadzenie i nawiązania do poprzednich rozdziałów	415
Odyseja C.G. Junga pomiędzy światami i jej punkty styczne z podróżą Małego Księcia	420
Ukryte lichtarze	432
Dalszy ciąg historii Junga	435
Dialektyka dwóch światów Junga w relacji do Freuda i psychoanalizy	437
Omówienie życiowej historii Junga	454
Recenzja <i>Wspomnień, snów, myśli</i> autorstwa Winnicotta	457
Opis psychopatologii Junga według Winnicotta	463
Analiza interpretacji Winnicotta	468
Rozłączenie i połączenie	484
Wprowadzenie	485
O baśniach w pracy analitycznej	489
Ciało poddane opresji umysłu	490
Historia Deborah	495
<i>Dziewczyna bez rąk</i> – część pierwsza	498
Wczesne etapy terapii Deborah	503
Teoretyczne refleksje	506
<i>Dziewczyna bez rąk</i> – część druga	513
Proces terapii Deborah: etap srebrnych dłoni	520
<i>Dziewczyna bez rąk</i> – część trzecia	529
Deborah – pierwsza wizyta w „lesie”	533
Podsumowanie	537
Bibliografia	541
Spis ilustracji	561
Indeks	564

Poszukiwania rozumu kończą się na brzegu tego, co znane; po bezkresnej przestrzeni rozciągającej się za nim żeglować można, kierując się jedynie zmysłem niewysłowionego.

Nie opuszczamy brzegu tego, co znane, w poszukiwaniu przygody lub dreszczyku emocji, ani dlatego, że rozum nie jest w stanie odpowiedzieć na wszystkie nasze pytania. Żeglujemy, ponieważ umysł nasz przypomina muszlę z ciepłych, południowych mórz – kiedy przytkniemy do niej ucho, słyszymy szmer fal dochodzących hen, z oddali.

Zamieszkując obie rzeczywistości, musimy zachować podwójną wierność...

[Heschel 2001, s. 15–16]

Stojąc w letni wieczór o zachodzie słońca na pomoście naszego domu w Nowej Fundlandii, doświadczam zawieszenia między dwoma światami. Przez moskitierę w drzwiach za moimi plecami słyszę, jak spiker kanadyjskiej telewizji opisuje ostatni samobójczy zamach bombowy, który miał miejsce w Kandaharze w Afganistanie – dwadzieścia dziewięć ofiar, pięćdziesięciu rannych, krew i części ciała rozbryzgane na ścianach, zawozenie kobiet, gniew mężczyzn, pustka rozpaczy w oczach dzieci – niewyobrażalna trauma. Prawie nie jestem w stanie tego słuchać.

Przedemną, na południe, rozciąga się dziki Ocean Atlantycki. Jego wzburzone fale rozbijają się o klify Skerwink Head¹. Gwiazdy, przyćmione jeszcze światłem dnia, powoli zaczynają rozbłyskiwać na ciemniejącym błękitnym niebie, a ostatnie ptaki wracają znad linii horyzontu na przybrzeżne wyspy. Przeciągła skarga nura unosi się nad wodą. Na niesamowicie piękno tej łagodnej sceny spływa, niczym kojące błogosławieństwo, dźwięk syreny mgłowej. Obejmuje moją duszę, która odnajduje swe miejsce, a ja spokój.

Te dwa światy wydają się nie do pogodzenia i usilnie próbują je w sobie zatrzymać. Pierwszy, ziemski, splamiony jest ludzką tragedią i wprawiającym umysł w stan oniemienia cierpieniem, które w tym pełnym przemocy, podzielonym świecie towarzyszy śmiertelnej, cielesnej egzystencji. Ten świat rozpościera przede mną pofragmentowaną rzeczywistość ludzkich konfliktów – destrukcyjną wściekłość, której nie jestem w stanie przetworzyć. W reakcji na nią czuję, jak wszystko we mnie się zatrząskuje, zamyka, a ja, w typowej na doświadczenie traumatyczne odpowiedzi, opuszczam moje ciało. Drugi świat, pełen uświęconego piękna, bezgraniczny i odwieczny, prowadzi ku niewysłowionej tajemnicy, która koi duszę – ku temu, co Rudolf Otto [1999] nazwał *numinotycznym* wymiarem ludzkiego doświadczenia. Gdy otwieram się na tę drugą, większą rzeczywistość, czuję, jak sen rozwikłuje splątane nić każdej codziennej troski [por. Shakespeare 1992, s. 45]. Ten piękny, lecz nieosobowy świat przenika jednak dojmująca samotność. Nie ma w nim nikogo poza mną.

Jak mamy żyć pełnią życia pomiędzy tymi dwoma światami? Czy możliwe jest zachowanie łączności ze swą duszą po katastrofach i zniszczeniach traumatycznego dzieciństwa? *I jak to zrobić, by żaden z tych światów nie był ucieczką od drugiego?* Nie omijając ludzkiego cierpienia i nie redukując bezkresnej rzeczywistości oraz niewysłowionych tajemnic tego, co poeta

¹ Przylądek w Nowej Fundlandii na terytorium Kanady (przyp. tłum.).

Czesław Miłosz nazywa „drugą przestrzenią”, do poziomu iluzji?² Ujmując to językiem Abrahama J. Heschela – jak utrzymać i uhonorować podwójne obywatelstwo obu tych wymiarów?

O KSIĄŻCE

Tytuł tej książki, *Trauma i dusza*, obejmuje oba światy i ich wzajemną relację. Zgłębianie ich znaczenia powiedzie nas ku mistycznym i duchowym aspektom mojej psychoterapeutycznej pracy z pacjentami, którzy ucierpieli z powodu traumy wczesnodziecięcej. Słowa Heschela, którymi przypomina nam, że „zamieszkujemy obie te rzeczywistości” i że „musimy zachować podwójną wierność”, będą naszą nicią Ariadny wiodącą po labiryncie przykładów klinicznych i teoretycznych komentarzy, które im towarzyszą. To właśnie w obrębie tej obuocznej metapsychologii ujmuję i interpretuję prezentowany materiał kliniczny. Wierzę, że każde zadowalające teoretyczne wyjaśnienie osobowej jaźni³ – będące niezaprzeczalną podstawą podejścia

² *Jakże przestronne niebiańskie pokoje! / Wstępowanie do nich po stopniach z powietrza. / Nad obłokami rajske wiszące ogrody. / Dusza odrywa się od ciała i szybuje, / pamięta, że jest wysokość / i niskość. / Czy naprawdę zgubiliśmy wiarę w drugą przestrzeń? / I znikło, przepadło i Niebo, i Piekło? / Bez ták pozaziemskich jak spotkać Zbawienie? / Gdzie znajdzie sobie siedzibę związek potępionych? / Płaczmy, lamentujemy po wielkiej utracie. / Porysujemy węglem twarze, rozpuszczajmy włosy. / Błagajmy, niech będzie nam wrócona / Druga przestrzeń* [Miłosz 2007, s. 7] (przyp. tłum.).

³ Donald Kalsched, opisując wewnętrzny świat traumy i jego obrony, łączy teorię jungowską i psychoanalityczną (szczególnie teorię relacji z obiektem). Obecny w anglojęzycznych publikacjach obu teorii termin „self” zachowuje w nich różne znaczenia. Ta różnica merytoryczna odzwierciedla się w polskich przekładach. Jungowski termin „Jaźń” („Self”), oznaczający jednoczące i zarządzające centrum osobowości, obejmuje wymiar numinotyczny i duchowy, który nie jest włączony w psychoanalityczny termin „self” (używany np. w teorii relacji z obiektem). Pisane małą literą słowo „jaźń” w ujęciu jungowskim oznacza całość lub część procesów psychicznych. Natomiast „self” wywodzące się z teorii psychoanalitycznych zachowuje w przekładach swą oryginalną formę. Językowe rozróżnienie „jaźni” i „self”

psychoterapeutycznego – musi obejmować zarówno bezgraniczny nieosobowy wymiar i jego duchowy potencjał, jak i skończone osobowe ograniczenia i warunkujące je materialne czynniki.

Wielu współczesnych psychoanalitików bada to, co William James [1958, s. 344] nazwał dawno temu „mistycznymi stanami świadomości”. Sandor Ferenczi [1988], wybitny pionier psychoanalizy, pisał o niesamowitych, leczących połączeniach zachodzących w przeniesieniu i przeciwprzeniesieniu w pracy ze straumatyzowanymi pacjentami; Wilfred Bion [2015, 2018] mówił o nieosiągalnej rzeczywistości „O” jako ostatecznym źródle transformacji w psychoterapii; Neville Symington [2021] otwarcie pisze o obecnym w ludzkim doświadczeniu tajemniczym „dawcy życia”, który uczestniczy w bezgranicznym wymiarze istnienia i musi zostać wybrany, jeżeli mamy urzeczywistnić własną autentyczność i spontaniczność; Christopher Bollas [1999, s. 195] rozpoznaje „tajemniczą inteligencję, która przepływa przez umysł” i mówi: „Jeżeli istnieje Bóg, właśnie tam zamieszkuje”⁴. James Grotstein [2000] niedawno pisał o „niewysłowionym podmiocie nieświadomości”, który zsyła nam sny dla dobra doświadczeniowego podmiotu, to znaczy ego lub self. I wreszcie, Michael Eigen [1998, s. 41–42], zdeklarowany „psychoanalityczny mistyk”, płomiennie nawołuje, aby psychoanalityczna praca została uznana za religijne i „święte” powołanie. Przegląd wybranych prac tych teoretyków przedstawiam w rozdziale VI⁵.

jest specyficzne dla języka polskiego; w pracach anglojęzycznych odmienne znaczenia tego pojęcia nie są w ten sposób rozróżniane. Dla pełniejszego wyjaśnienia zob. Kalsched 2015, s. 17, przypis 5 (przyp. tłum.).

⁴ Jeśli nie zaznaczono inaczej, tłumaczenia cytatów z dzieł obcojęzycznych pochodzą od tłumaczki (zob. *Bibliografia* na końcu książki) (przyp. red.).

⁵ Kalsched omawia szerzej prace niektórych z tych klinicystów również w kontekście swojej teorii przedstawionej w *Wewnętrznym świecie traumy* [2015, s. 167–220] (przyp. tłum.).

Jak zobaczymy na kolejnych stronach, psychoanalityczna praca z niektórymi ofiarami wczesnej traumy potwierdza te mistyczne refleksje w specyficzny i dramatyczny sposób. Niemal wszystkie „osoby wysoko wrażliwe” [Aron 2017], których historie tu opisuję, doznały mistycznego doświadczenia. Osoby te często charakteryzuje głęboko emocjonalne połączenie z naturą, zwierzętami i mitopoetycznym⁶ światem filmu, teatru, sztuki i literatury – szczególnie poezji. Czasem opowiadają o tym, jak zostały „ocalone” przez wewnętrzny świat pełen nadprzyrodzonych obecności, który służył jako archetypowe *naczynie*⁷ dla skrywającej się w nim niewinnej i wrażliwej części ich psychiki. Często odnotowują „synchroniczne” doświadczenia, które dla racjonalnej postawy umysłu stanowią wyzwanie. Wiele z nich opisuje zatarcie się granic pomiędzy zwyczajną i niezwykłą rzeczywistością, dające im dostęp do tajemniczej, a zarazem niepokojącej niematerialnej rzeczywistości, niedostępnej dla osób lepiej przystosowanych.

⁶ Pojęcia tego Ellenberger [1970, s. 150 i 314] używa do opisu *podstawowej funkcji nieświadomości*, to znaczy jej tendencji przedstawiania się świadomości w postaci obrazów, które zmierzają w kierunku archaicznych i typowych (archetypowych) motywów. Wywodzi je od Fredericka Myersa, Theodora Flournoy’a i Carla Gustava Junga, zwracając uwagę na to, że dotychczas nie uzyskało należytej mu uwagi. W *Traumie i duszy*, zgodnie z podejściem Junga, podążymy za ideą, według której mitopoetyczna opowieść wyłania się w toku każdego indywidualnego życia, niczym płomień z knota świecy, dostarczając macierzy dla *zamieszkiwania* duszy. Macierz ta jest *pośrednią* przestrzenią pomiędzy światami duchowej i materialnej rzeczywistości. Według Junga mitopoetyczne obrazy mają swe źródła w *zbiorowej* warstwie nieświadomości i to właśnie te głębokie pokłady psychiki pełnią pośredniczącą funkcję wobec doświadczenia, które uznawane jest za duchowe. W materialnym życiu nie możemy więc uniknąć duchowego doświadczenia. Prowadzimy je „pomiędzy światami”. W obszarze zdrowia naszej jaźni jesteśmy „obywatelami obu światów”.

⁷ Termin „naczynie” (ang. *container, vessel*) używane jest w psychoanalizie jungowskiej w kontekście alchemicznej symboliki i *pomieszczonej* funkcji psychiki. Przekładane również jako „pojemnik”, „kontener” (przyp. tłum.).

Donald Kalsched (ur. Marshfield Wisconsin) – psycholog kliniczny i psychoanalityk jungowski, członek Maine Jung Centre, C.G. Jung Institute of New England oraz Inter-Regional Society of Jungian Analysts, gdzie regularnie naucza i prowadzi superwizje.

Jest autorem wielu artykułów publikowanych w czasopismach i w książkach, a także dwóch głównych publikacji z dziedziny psychologii głębi: *The Inner World of Trauma: Archetypal Defences of the Personal Spirit* (Routledge, 1996), która ukazała się w polskim przekładzie Małgorzaty Kalinowskiej pod tytułem *Wewnętrzny świat traumy. Archetypowe obrony Jaźni* w roku 2015 (nakładem Wydawnictwa Zysk i S-ka) oraz *Trauma and the Soul* (Routledge, 2013), którą oddajemy do rąk Czytelników pod tytułem *Trauma i dusza*. Obie książki zostały przetłumaczone na wiele języków.

Głównym źródłem zainteresowań Donalda Kalscheda jest wczesna trauma i teoria dysocjacji. Traktuje ten temat interdyscyplinarnie – bada przejawy traumy w mitycznej i religijnej ikonografii wielu kultur.

Kalsched studiował na Uniwersytecie Wisconsin w Madison, gdzie w roku

1964 obronił tytuł licencjata z filozofii. Następnie wstąpił do Union Theological Seminary w Nowym Jorku, gdzie w roku 1967 ukończył z wyróżnieniem specjalizację z psychiatrii i religii.

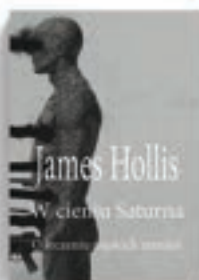
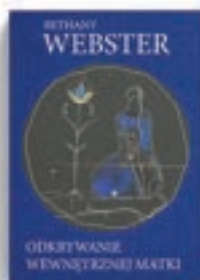
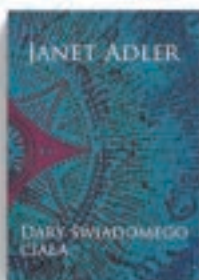
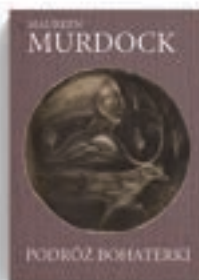
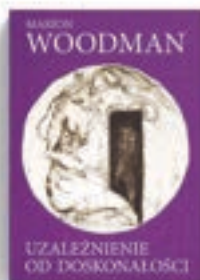
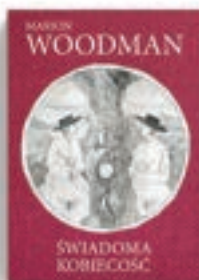
W roku 1972 obronił doktorat z psychologii klinicznej na Uniwersytecie Fordham. W trakcie pisania rozprawy doktorskiej odbył trzyletni staż w Veterans Administration Hospitals w Nowym Jorku, a także pełnił funkcję koordynatora klinicznego w Lincoln Institute for Psychotherapy na Manhattanie, gdzie zaczął przyjmować pacjentów. W 1973 otworzył prywatną praktykę psychoterapii głębi w Nowym Jorku.

Po studiach doktoranckich Kalsched ukończył program szkoleniowy z psychologii analitycznej w C.G. Jung Institute w Nowym Jorku, otrzymując dyplom w 1978 roku. W latach 1978–1985 roku był aktywnie zaangażowany w pracę członka wydziału i koordynatora kandydatów na szkolenia analityczne w New York Association for Analytical Psychology (NYAAP) i Instytucie C.G. Junga. Zasiadał również w radzie Fundacji C.G. Junga, a w latach 1985–1988 był przewodniczącym nowo utworzonej krajowej rady Archive for Research in Archetypal Symbolism (ARAS), z ośrodkami w Nowym Jorku, San Francisco i Los Angeles.

W 1986 roku został szefem Institute of Depth Psychology of Wainwright House w Rye w stanie Nowy Jork, gdzie wraz z grupą ponad trzydziestu studentów i pracowników zgłębiał idee Junga i jego zwolenników. To doświadczenie wpłynęło na jego decyzję o prowadzeniu wykładów na temat traumy wczesnodziecięcej, a także o zgłębianiu paradygmatu traumy w psychoanalizie i jego związków z ideami jungowskimi.

W 1996 roku dr Kalsched dołączył do WCSPP (Westchester Institute for Training in Psychoanalysis and Psychotherapy) w Bedford Hills w stanie Nowy Jork, gdzie powrócił do edukacji psychoanalitycznej, nadzorując i prowadząc szkolenia oraz prowadząc różnego typu kursy, m.in. z teorii relacji z obiektem, interpretacji snów czy transpersonalnych wymiarów psychoterapii. Brał również udział w formułowaniu programu nauczania tego instytutu. Przez ostatnie trzy lata pracy w Bedford Hills prowadził też popularne seminarium na temat mistycznych wymiarów pracy psychoterapeutycznej dla absolwentów Instytutu i innych doświadczonych praktyków.

W 2007 roku przeniósł się do Albuquerque w stanie Nowy Meksyk, gdzie został adiunktem na Wydziale Psychiatrii i Nauk Behawioralnych w Szkole Medycznej UNM. W 2014 roku zamieszkał w Santa Fe i zaczął aktywnie działać w tamtejszym Instytucie C.G. Junga, a także w wieloletnim programie wzbogacania zawodowego teorii i praktyki jungowskiej. Obecnie mieszka w Maine, gdzie pogłębia zainteresowania kliniczne i edukacyjne.

Do kupienia na www.sklepraven.edu.pl